

Розділ 4.

АДАПТАЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ ДО ІНВЕСТИЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ З ВРАХУВАННЯМ ПРИНЦИПІВ ПРАВА ТА НОРМ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС. УМОВИ ТА МЕХАНІЗМ ЗАСТОСУВАННЯ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ ПО ПРІОРИТЕТНИМ ГАЛУЗЯМ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО РИНКУ ЄС

4.1. Адаптація нормативного регулювання ринку страхових послуг до інвестиційної моделі економіки України з врахуванням норм законодавства ЄС

Запровадження умов для поступової інтеграції України до ринку ЄС, створення зони вільної торгівлі, а також посилення співробітництва, здійснює Нацкомфінпослуг України на підставі Закону України «Про страхування» з урахуванням підрозділу «Фінансові послуги» ч. 5 «Нормативно-правова база» укладеної Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським

співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони¹.

У сучасних умовах глобалізації, а також з точки зору необхідності в Україні адаптувати вітчизняне законодавство у різних сферах економіки до норм ЄС, важливим постає питання адаптації норм регулювання страхових ринків як інфраструктурної складової функціонування товарних ринків до змін економіки.

Чинні Директиви ЄС щодо регулювання страхового ринку наведені у табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Директиви ЄС щодо регулювання страхового ринку

Директива	Характеристика
91/674/ЄЕС ²	Про річну звітність і консолідовану звітність страхових підприємств
2002/87/ЄС ³	Про додатковий нагляд за кредитними установами, страховими компаніями та інвестиційними фірмами, що входять до фінансового конгломерату
2002/92/ЄС ⁴	Про посередництво у страхуванні
92/48/ЄС ⁵	Рекомендація Комісії «Щодо страхового посередництва»
77/92/ЄС ⁶	Щодо заходів зі спрощення здійснення свободи підприємництва й свободи надання послуг стосовно діяльності страхових агентів та брокерів
2008/48/ЄС ⁷	Про кредитні угоди для споживачів про реалізацію страхових продуктів

¹ Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/print1475333562566234.

² Директива 91/674/ЄЕС Про річну звітність і консолідовану звітність страхових підприємств. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_190.

³ Директива 87/102/ЄС. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_350.

⁴ Директива 2002/92/ЄС Про посередництво у страхування. URL: http://nfp.gov.ua/files/docs/EU/Директива%202002_92.pdf.

⁵ Директива 92/48/ЄС. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_018.

⁶ Директива 77/92/ЄС. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_284.

⁷ Директива 2008/48/ЄС Про кредитні угоди для споживачів про реалізацію страхових продуктів. URL: http://nfp.gov.ua/files/docs/EU/Директива_2008_48_ua.doc.

Продовження таблиці 4.1

Директива	Характеристика
2009/103/ЄС ¹	Про страхування цивільної відповідальності по відношенню до використання автотранспортних засобів та забезпечення виконання зобов'язань щодо страхування такої відповідальності
2009/138/ЄС ²	Про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховування (Платоспроможність II)
2013/34/ЄС ³	Про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язані з ними звіти певних типів компаній
2016/97/ЄС ⁴	Про реалізацію страхових продуктів

Аналіз нормативно-правової бази країн ЄС показує, що Європейським співтовариством у теперішній час створено критерії регулювання страхового ринку за такими напрямками: страхові послуги, страхове посередництво, страховий нагляд, захист прав споживачів, ліквідація страхових компаній та їх платоспроможність.

Відповідно до ст. 51 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами (ЄС) та їх державами-членами від 16 червня 1994 р., Україна взяла на себе зобов'язання поступового приведення національного законодавства у відповідність до законодавства ЄС у визначених сферах, зокрема і у сфері страхування⁵.

Питання щодо формування ефективної моделі державного регулювання страхової діяльності в Україні відповідають Реформі фінан-

¹ Директива 2009/103/ЄС Про страхування цивільної відповідальності по відношенню до використання автотранспортних засобів та забезпечення виконання зобов'язань щодо страхування такої відповідальності. URL: http://nfp.gov.ua/files/docs/EU/Директива_2009_103.doc.

² Директива 2009/138/ЄС Solvency II Європейського Парламенту та Ради від 25.11.2009 р. URL: <http://www.dfp.gov.ua/746.html>.

³ Директива 2013/34/ЄС Про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язані з ними звіти певних типів компаній. URL: http://nfp.gov.ua/files/docs/EU/Директива_2013_34.doc.

⁴ Директива 2016/97/ЄС Про реалізацію страхових продуктів. URL: http://nfp.gov.ua/files/docs/EU/Директива_2016_97.doc.

⁵ Внукова Н.М. Адаптація вимог Solvency II до умов функціонування страхового ринку України. *Фінанси України*. 2013. № 9. С. 76–82.

сового сектору України¹, Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони², Стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012–2017 роки³ та Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами⁴.

На міжнародному страховому ринку домінують індустріально розвинені регіони Північної Америки, Європи та Японія, частка яких складає близько 90 % від загальної суми страхових платежів за всіма видами страхування. Високих темпів зростання за зазначеним показником (за всіма видами страхування, особливо за договорами страхування життя) досягли Швейцарія та Франція – 39 % (49 % за договорами страхування життя) та 31 % (38 % за договорами страхування життя) відповідно⁵.

Загальна кількість страхових компаній в Україні станом на 30.06.2016 р. становила 343, у тому числі СК «life» – 45 компаній, СК «non-life» – 298 компаній, (станом на 30.06.2015 р. – 374 компанії, у тому числі СК «life» – 52 компанії, СК «non-life» – 322 компанії)⁶.

Розглядаючи сучасний стан страхового ринку України слід зазначити, що на відміну від європейських країн, частка страхування в економіці України є незначною. Це пояснюється тим, що ринок страхових послуг перебуває на етапі формування. Так, 2015 року частка валових страхових премій відносно ВВП складала усього

¹ Реформа фінансового сектору України. URL: http://ukrreform.com/presentation_of_reform/.

² Угода про асоціацію. URL: [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf).

³ Стратегія реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012-2017 роки : розпорядження КМ України від 13.10.2012 р. № 867-р. URL : www.rada.gov.ua.

⁴ Концепція запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами та Програми розвитку системи пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами : Розпорядження Держфінпослуг (тепер Нацкомфінпослуг) від 15.07.2010 р. № 585. URL: <https://www.dfp.gov.ua/197.html?&...>

⁵ Пукала Р. Шляхи розвитку страхових ринків країн Східної Європи. *Страхова справа*. 2010. № 3. С. 40–42.

⁶ Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <http://nfp.gov.ua>.

1,5 %, що значно менше відповідного показника європейських країн (7,6%)¹.

Структура страхового ринку ЄС за період 2008–2015 рр.² наведена у табл. 4.2.

Таблиця 4.2

Динаміка структури страхового ринку ЄС

Показник	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015
Середня кількість СК «nonlife»	74	74	72	68	65	63	58	50
Середня кількість СК «life»	30	32	32	31	32	32	28	25
Валові страхові премії, млн. євро	268200	254255	271652	272388	259319	260447	271250	241116
Валові страхові виплати, млн. євро	880790	923305	883337	913612	964572	977236	963539	958926
Рівень валових виплат, %	30,45	27,54	30,75	29,81	26,88	26,65	28,15	25,14

За результатами аналізу табл. 4.2 можна стверджувати, що загальний обсяг валових страхових премій та валових страхових виплат є достатньо високим, значно вищим, ніж в Україні, між тим, середній рівень валових виплат майже не відрізняється в країнах ЄС та Україні, що представлено на рис. 4.1. Це свідчить про те, що підходи до

¹ Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік. URL: www.nfp.gov.ua; Річний звіт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2015 рік. URL: www.nfp.gov.ua.

² Official website of Insurance Europe. URL: <http://www.insuranceeurope.eu/insurancedata>.

організації надання послуг страховими компаніями знаходиться майже на одному рівні, отже, передумови процесу адаптації нормативного регулювання до норм ЄС є позитивними.

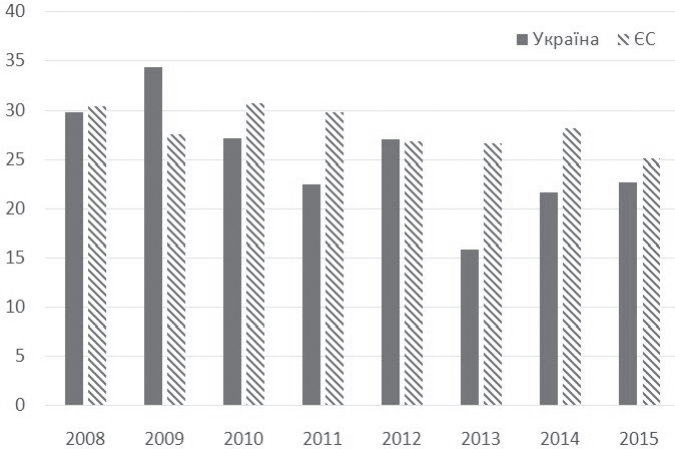

Рис. 4.1. Порівняння динаміки рівня виплат в Україні та ЄС

Проте основні засади побудови та регулювання вітчизняної системи страхування потребують аналізу досвіду розвинених європейських країн.

При дослідженні позитивних та негативних аспектів, можливостей та загроз для страхового ринку України при асоціації з ЄС, слід зазначити, що створення нормативно-правової бази, адаптованої до норм ЄС (адаптація законодавства України до законодавства ЄС та гармонізація вітчизняних технічних стандартів із світовими та європейськими) є пріоритетним напрямом на шляху до ефективної інтеграції до ЄС¹.

¹ Про затвердження концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами та Програми розвитку системи пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами : Розпорядження Держфінпослуг України від 15.07.2010 р. № 585. URL: <http://finrep.kiev.ua>.

Для аналізу позитивних та негативних сторін потенційного членства в ЄС, визначення пріоритетних варіантів вирішення проблем, пов'язаних з загрозами, застосовано метод SWOT-аналізу¹ (табл. 4.3).

Таблиця 4.3

SWOT-аналіз передумов інтеграції страхового ринку України до умов ЄС

Сильні сторони	Потенційні можливості
<ul style="list-style-type: none"> – удосконалення управління ризиками в страхових компаніях; – організація нагляду, пов'язаного з ідентифікацією ризиків; – гармонізація механізмів розрахунку і методів дії при визначенні рівня платоспроможності страховика; – інтеграція страхових і перестраховальних ринків ЄС; – покращення міжнародної конкурентності страхових та перестрахових компаній країн ЄС; – поліпшення якості законодавчої бази; – підвищення рівня захисту застрахованих на основі запровадження пруденційного нагляду. 	<ul style="list-style-type: none"> – збільшення іноземних інвестицій у страховий ринок; – зменшення тарифів на надання страхових послуг; – запровадження європейських стандартів з класифікації ризиків у страхуванні; – можливість захисту інтересів споживачів страхових послуг за процедурою розгляду досудових спорів; – сприяння захисту економічної конкуренції на страховому ринку України; – запровадження корпоративного управління діяльністю страхових компаній; – можливість уникнення витіснення українських страхових компаній з ринку ЄС; – зміцнення ринкових засад діяльності учасників страхового ринку; – удосконалення системи правового забезпечення ринку страхових послуг.

¹ Забезпечення платоспроможності страхових компаній та їх модернізація на основі європейського досвіду. URL: <http://naub.oa.edu.ua/2014/zabezpechennya-platospromozhnosti-strahovyh-kompanij-ta-jih-modernizatsiya-na-osnovi-jevropejskohodovidu/>; Комплексне порівняльно-правове дослідження окремих аспектів регулювання фінансових послуг в Україні та ЄС. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/fkd/2011_1/part1/4.pdf.

Продовження таблиці 4.3

Слабкі сторони	Потенційні загрози
<ul style="list-style-type: none"> – низький рівень капіталізації страхового ринку; – не конкурентоспроможність внутрішнього страхового ринку; – складність контролю стандартів якості надання страхових послуг; – монополізація страхового ринку України; – відсутність ефективних механізмів захисту інтересів вітчизняних страховиків; – складнощі у порядку ліцензування страхової діяльності; – невідповідність показників діяльності страхових компаній резидентів та нерезидентів. 	<ul style="list-style-type: none"> – недостатній рівень прозорості діяльності страховиків; – занепад та зникнення національних страховиків; – підвищення конкуренції для вітчизняних страховиків на внутрішньому ринку; – недосконала процедура перерахування страхових премій страховикам – нерезидентам.

На основі проведеного SWOT-аналізу правомірно зробити висновок, що асоціація України з ЄС стане стимулом для реалізації розглянутих можливостей, створення стабільного вітчизняного законодавства, розбудови страхового ринку відповідно до європейських стандартів якості надання страхових послуг. Однак, зазначені варіанти необхідно структурувати та визначити пріоритетність їх вирішення.

Страховий ринок України перебуває на етапі формування, поступово адаптуючись під вимоги європейського та світового ринків. Він має багато недоліків у страховій діяльності, проте, активно тяжіє до їх виправлення. Для цього українському страховому ринку необхідно застосовувати зарубіжний страховий досвід та змінювати власні моделі функціонування. Одним із таких варіантів є співпраця України у сфері страхування з країнами ЄС. Таким чином, виділено ті можливості для вітчизняного страхового ринку, які він може отримати від асоціації з ЄС¹.

¹ Говорушко Т. А. Проблемні питання реалізації в Україні директиви ЄС Solvency II. *Азросвіт*. 2014. № 2. С. 20–24.

1. Підвищення рівня захисту прав споживачів страхових послуг шляхом запобігання неплатоспроможності (банкрутству) страховиків.

2. Перехід на Міжнародні Стандарти Фінансової Звітності (МСФЗ).

3. Удосконалення існуючих форм звітності, які забезпечать надходження звітних даних, необхідних для ефективного здійснення пруденційного нагляду.

4. Підвищення рівня капіталізації вітчизняних страховиків за рахунок збільшення інвестицій, зокрема, іноземних.

5. Залучення додаткового капіталу для розвитку страхового ринку України.

6. Підвищення конкурентоспроможності та прозорості діяльності страховиків на страховому ринку України.

7. Прискорення подальшої інтеграції страхового ринку та інших галузей української економіки до ринків ЄС за його законодавством.

Разом з тим, необхідно враховувати загрози, які стримують курс на євроінтеграцію та гальмують розвиток страхового ринку¹. Це, зокрема:

– складність розрахунків щодо визначення показника необхідно платоспроможного капіталу (SCR – фактична маржа платоспроможності – це першочергова вимога до платоспроможності, яка ґрунтується на оцінці ризиків);

– недостатність кваліфікованих фахівців, які можуть трансформувати національну фінансову звітність до МСФЗ;

– неспроможність кожної страхової компанії мати необхідну для даного процесу систему програмного забезпечення;

– невпевненість багатьох страхових компаній перед розкриттям їх реального фінансового стану, що відображає рівень зниження їх активів, фінансової стійкості та платоспроможності.

З метою усунення розбіжностей в структурі балансу страхових компаній розроблено Директиву 91/674/ЄС², яка поширена на усіх

¹ Комплексне порівняльно-правове дослідження окремих аспектів регулювання фінансових послуг в Україні та ЄС. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/fkd/2011_1/part1/4.pdf.

² Директива 91/674/ЄС Про річну звітність і консолідовану звітність страхових підприємств. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_190.

страховиків та діяльність страхових компаній не залежно від форми діяльності. Структура балансу наведена у табл. 4.4.

Таблиця 4.4
Структура балансу страхових компаній за Директивою 91/674/ЄС

Активи	Пасиви
A. Неоплачений підписний капітал	A. Капітал і резерви
B. Нематеріальні активи	I. Підписний капітал або аналогічні фонди
C. Інвестиції	II. Рахунок премії на акції
I. Земля та будівлі	III. Резерв переоцінки активів
II. Інвестиції в афілійовані підприємства	IV. Резерв
III. Інші фінансові інвестиції	V. Прибуток або збиток минулих періодів
D. Інвестиції на користь власників полісів страхування життя, які несуть інвестиційний ризик	VI. Прибуток або збиток за фінансовий рік
E. Дебітори	B. Субординована заборгованість
I. Дебітори внаслідок прямих операцій	C. Технічне забезпечення
II. Дебітори внаслідок перестраховальних операцій	D. Технічне забезпечення полісів страхування життя, коли ризик несуть власники полісів
III. Інші дебітори	E. Інші забезпечення
F. Інші активи	F. Депозити, одержані від перестраховальників
	G. Кредитори

В умовах глобалізації світової економіки державне регулювання страхової діяльності передбачає захист інтересів споживачів страхових послуг, підтримку національних страховиків та інших професійних учасників, зміцнення законодавчої бази захисту прав інвесторів та стимулювання розміщення коштів страхових резервів з метою підвищення конкурентоспроможності національної економіки та покращення якості життя фізичних осіб. Саме із цієї причини в розвинутих країнах світу приділяють велику увагу впровадженню пруденційного страхового нагляду, який є складовою загальної системи

нагляду, що проводять органи, які здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг. Він базується на регулярному проведенні оцінки загального фінансового стану страхової організації, результатів діяльності системи та якості управління нею, дотриманні обов'язкових нормативів та інших показників і вимог, що обмежують ризики за операціями з фінансовими активами.

Пруденційний страховий нагляд передбачає встановлення вимог до фінансової стабільності страховиків, що покликана сприяти ефективному й стабільному функціонуванню страхового ринку в звичайний час і управляти ситуацією при виникненні загрози фінансової кризи. Основою пруденційного страхового нагляду є пруденційні нормативи.

Поняття «пруденційний нагляд» розглядається як попередній нагляд, що дозволяє реєструвати потенційні можливості ускладнень і проблем у діяльності страхових компаній, який базується на перевірці фінансової звітності¹. Дослідження кількісного впливу (QIS), за допомогою якого галузь страхування готується до переходу до нових вимог щодо капіталу, показують, що договори пропорційного перестраховання повністю відображені в Стандартній формулі, використання якої веде до відповідного зниження вимог щодо SCR².

Україна має поступово адаптувати національне законодавство, що регулює страховий ринок, до вимог ЄС. У цьому контексті важливе значення для євроінтеграційних процесів України має прийняття Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами та Програми розвитку системи пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами та персональну професійну відповідальність. Відповідно до Стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012–2017 роки пріоритетним завданням діяльності фінан-

¹ Barth M. Risk-Based Insurance Solvency Regulation in the U.S. Presented at World Bank Contractual Savings Conference Supervisory and Regulatory Issues in Private Pensions and Life Insurance. URL: http://info.worldbank.org/etools/docs/library/157491/contractual2003/pdf/day1/ses3_barth.pdf.

² Стандартна формула Solvency II та практика їх використання у перестрахованні. URL: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/146.htm.

сових установ є підвищення довіри споживачів до ринків фінансових послуг, зокрема, страхових компаній.

Удосконалення системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг позитивно вплине на загальну економічну ситуацію у державі, оскільки відновлення довіри до фінансових установ сприятиме залученню до фінансового сектору заощаджень фізичних осіб, а належне використання його можливостей для задоволення соціальних потреб громадян – зменшенню навантаження на державні фінанси, що дасть можливість спрямовувати вивільнені ресурси на виконання завдань економічного розвитку.

Визначено, що у світовій практиці відсутнє усталене регуляторне визначення пруденційного нагляду. Основними міжнародними документами є Директива Європейського Парламенту та Ради № 2009/138/ЄС від 25 листопада 2009 року щодо здійснення діяльності зі страхування та перестраховання.

4.2. Механізм державного регулювання ринку страхових послуг та удосконалення їх здійснення в умовах інтеграції з ринком ЄС

В усіх країнах світу здійснюється державний нагляд за діяльністю страхових компаній з метою захисту прав страхувальників, що є і завданням Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». Забезпечують його органи страхового нагляду або регулятори ринків фінансових послуг. Нагляд здійснюється державою або під її контролем і передбачає виконання трьох основних функцій:

- видачу ліцензій на страхову діяльність;
- забезпечення публічності діяльності страхових компаній;
- здійснення правового забезпечення розвитку конкурентного страхового ринку.

Згідно з Планом дій «Україна – Європейський Союз», схваленим КМ України 12.02.2005 року, пріоритетними завданнями українського уряду у галузі функціонування ринків небанківських фінансових послуг є удосконалення регуляторної та наглядової систем через забезпечення ефективного впровадження пруденційного регулювання та нагляду за фінансовими ринками, які запроваджені в ЄС.

У зв'язку з прискоренням процесів інтеграції до європейського економічного простору в національній законодавчій базі з'явився термін «пруденційний нагляд». Згідно з Концепцією запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами в Україні, пруденційний нагляд – це система наглядових процедур Держфінпослуг України (тепер Нацкомфінпослуг України) та НКЦПФР за дотриманням фінансовою установою пруденційних правил, яка дозволяє зменшити наглядове навантаження на фінансові установи, діяльність яких не несе загрози невиконання зобов'язань перед наявними клієнтами, і посилити наглядові процедури за установами, діяльність яких є чи може бути загрозою для виконання таких зобов'язань¹.

Визначена мета здійснення пруденційного нагляду: досягнення системної стабільності шляхом здійснення контролю за дотриманням фінансовими установами встановлених норм та правил, у тому числі щодо реєстрації та ліцензування, наявності необхідних фінансових ресурсів (капіталу, ліквідності тощо), кваліфікованого персоналу, обмеження ризиків під час діяльності, розкриття інформації тощо².

Пруденційний нагляд є пріоритетною сферою діяльності державного регулятора, основні завдання якого – це підтримання стабільності ринку фінансових послуг, контроль за збереженням платоспроможності фінансових установ (страхових компаній) та забезпеченням своєчас-

¹ Internal capital adequacy assessment process: Engaging the business URL: <http://www.towerswatson.com/en-AU/Insights/IC-Types/Survey-Research-Results/2012/08/Internal-capital-adequacy-assessment-process-engaging-the-business>.

² Internal capital adequacy assessment process: Engaging the business URL: <http://www.towerswatson.com/en-AU/Insights/IC-Types/Survey-Research-Results/2012/08/Internal-capital-adequacy-assessment-process-engaging-the-business>.

ного виконання ними своїх зобов'язань перед споживачами (страхувальниками). Вирішенням проблем ефективної організації процесів пруденційного нагляду займаються іноземні та вітчизняні фахівці, зокрема Л. Асталос¹, М. Барт², Дж. Брюс³, Л. Временко⁴, О. Журавка⁵, О. Корват⁶, У. Макдональд⁷, С. Реверчук⁸, Г. Томпсон⁹, Р. Дж. Хобарт¹⁰, А. Чаттерджи¹¹, П. Шарма¹² та ін.

¹ Асталос Л. Бачення й Стратегія українського страхового сектору та страхового нагляду (2008–2015). URL: http://www.uainsur.com/ua/tacis/tacis_3; Асталос Л. Концепція і структура Посібника зі страхового нагляду. URL: http://www.uainsur.com/ua/tacis/tacis_3.

² Barth M. Risk-Based Insurance Solvency Regulation in the U.S., Presented at World Bank Contractual Savings Conference Supervisory and Regulatory Issues in Private Pensions and Life Insurance, November, 2003. URL: http://info.worldbank.org/etools/docs/library/84051/ses3_barth.pdf.

³ Bruce J. Risk Based Supervision Overview, October 2008. URL: http://www.pftac.org/AFSPC_new/conference_papers.

⁴ Временко Л. В. Напрями вдосконалення системи пруденційного нагляду за страховою діяльністю. *Грудневі читання «Міжнародні фінансові та страхові ринки в нових економічних умовах»* : зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф. Вип. 6 : у 2 т. (м. Київ, 16 груд. 2010 р.); за заг. ред. В. Д. Базилевича. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2010. Т. 1. С. 92–95.

⁵ Журавка О. С. Пруденційне регулювання страхової діяльності. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір. *Збірник наукових праць. НАН України*. Інститут регіональних досліджень. № 1 (99). Львів, 2013. С. 139–146.

⁶ Корват О. В. Концептуальні засади пруденційного нагляду за страховою діяльністю. *Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр.* Т. 3. Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. С. 793–806.

⁷ Макдональд У. Перспективи нагляду на основі оцінки ризиків / Проект розвитку ринків капіталу USAID. URL: www.capitalmarkets.kiev.ua/download/prospects_risk_based_supervision_july2006_ukr.pdf.

⁸ Реверчук С. К. Особливості правового регулювання страхового бізнесу в Україні та країнах ЄС. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. № 19. С. 216–222.

⁹ Thompson G. Prudential Supervision and the Changing Financial System. April 1996. URL: http://www.rba.gov.au/PublicationsAndResearch/Bulletin/bu_apr96/bu_0496_3.pdf.

¹⁰ Хобарт Р. Дж. Концептуальна основа страхового нагляду в Україні: Порівняння з ключовими принципами міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю. Київ, 2004–2005. URL: www.minfin.gov.ua/control/uk/publish.

¹¹ Chatterjee A. International Developments in Insurance Supervision Conclusions for Emerging markets. II International Conference, May 26–27. URL: http://www.in-sure.ru/files/pdf/Kazakhstan_2008/Session1.1_Chatterjee.pdf.

¹² Sharma P. Prudential Supervision of Insurance Undertakings, Conference of

Більшість дослідників обраної проблематики зосереджували свою увагу на окремих аспектах пруденційного нагляду, між тим у сучасних умовах адаптації законодавства ЄС до процедур державного регулювання страхової діяльності в Україні ці питання потребують подальшого дослідження як з боку фінансів, так і права.

Дослідники виділяють три моделі державного регулювання страхової діяльності¹.

Економічна теорія сукупність методів державного регулювання за формою впливу на об'єкт поділяє на прямі та непрямі (опосередковані)².

Таблиця 4.5

Особливості моделей державного регулювання страхового ринку

Моделі державного регулювання страхового ринку			
Континентальна	Ліберальна		Змішана
	Централізована	Децентралізована	
Німеччина, Швеція	Велика Британія	США	Франція
Застосування жорсткої законодавчої регламентації і деталізації діяльності суб'єктів страхового ринку. <i>Основні джерела права</i> – закони та кодекси	Єдина система регулювання, страхові компанії дотримуються загальних правил і нормативів	Урізноманітнення умов, в яких працюють страховики	Нормативна регламентація діяльності страховиків поєднана з гнучкими підходами, які дають можливість забезпечити достатній рівень конкуренції

Insurance Supervisory Services of The Member States of the European Union, December 2002. URL: http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/solvency/solvency2-conference-report_en.pdf.

¹ Василенко А. В. Генезис державного регулювання страхового ринку України в контексті зарубіжного досвіду. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 82 (62). С. 14–22; Жабинець О.Й. Державне регулювання страхової діяльності у контексті глобалізації світового страхового простору. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. № 18. С. 187–194; Соболю Р. Г. Сутність державного регулювання страхової діяльності в Україні URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua>.

² Деркач О. М. Державні важелі впливу на формування фінансової безпеки страхового ринку. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2011_33/11_33_34.pdf.

Кожна країна розвиває свою унікальну систему, яка може поєднувати риси окремих моделей та власні особливості. Ступінь жорсткості або ліберальності визначається не ступенем втручання держави у функціонування страхового ринку та діяльність страхових компаній, а ступенем контролю держави за дотриманням єдиних правил і норм усіма суб'єктами страхової діяльності. Найбільш доцільною та виправданою вважається «жорстка» модель державного регулювання¹. Що стосується України, то система державного регулювання діяльності страхових компаній еволюціонувала за напрямом континентальної моделі. Її можна визнати скоріше жорсткою, ніж ліберальною, що цілком відповідає розвитку страхового ринку і всієї економіки².

Рис. 4.2. Методи державного регулювання страхової діяльності

Як видно з рис. 4.2, пруденційний нагляд є складовою адміністративних методів прямого впливу на регулювання страхової діяльності,

¹ Страховий ринок в Україні: стан, проблеми, перспективи (Аналітична доповідь Центру Разумкова). *Національна безпека і оборона*. 2013. № 6 (42). С. 2–46.

² Фурман В. М. Страховий ринок в Україні: проблеми становлення та стратегія розвитку : автореф. дис. ... д-ра екон. наук. 2011. С. 41–56.

але, враховуючи особливості його здійснення, певні складові нагляду входять до економічних методів щодо оцінки ризиків, та правових в контексті нормативної зміни підходів до запровадження пруденційного нагляду.

Згідно з Концепцією розвитку ринків небанківських фінансових послуг України на 2013–2014 роки одним з пріоритетних шляхів вирішення проблем страхового ринку України та його розвитку є установлення вимог до платоспроможності на основі оцінки ризиків та якості активів страховика, отже, запровадження пруденційного нагляду¹. О. С. Удалов² на підставі проведеного аналізу наявних в науковій літературі класифікацій видів страхового нагляду робить висновок, що переважна більшість країн світу, включаючи країни-члени ЄС, визнають поділ страхового нагляду за страховиками на ліцензування, пруденційний нагляд та нагляд за бізнесом страховика. Науковцем аргументовано, що в Україні подібний поділ страхового нагляду є необхідним з метою надання можливості подальшої імплементації законодавства ЄС в сфері нагляду за страховою діяльністю.

Входження України до глобальної фінансової системи вимагає реформування системи державного регулювання страхового ринку України за міжнародними принципами, визначеними чинними угодами і стандартами міжнародних організацій та асоціацій відповідно до вимог ЄС³.

О. В. Корват⁴ визначає пруденційний нагляд як сукупність функцій державного регулювання ринків фінансових послуг, у процесі виконання яких регулятором здійснюються: контроль відповідності рівня платоспроможності фінансових установ і факторів, що на неї впливають, вимогам законодавства; контроль стійкості ринку фінансових послуг;

¹ Асталос Л. Бачення й Стратегія українського страхового сектору та страхового нагляду (2008–2015). URL: http://www.uainsur.com/ua/tacis/tacis_3.

² Удалов О. С. Правове регулювання страхування у сфері інвестиційної діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2010. 20 с.

³ Журавка О. С. Пруденційне регулювання страхової діяльності. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір. № 1(99). *Збірник наукових праць. НАН України*. Інститут регіональних досліджень. Львів, 2013. С. 139–146.

⁴ Корват О. В. Концептуальні засади пруденційного нагляду за страховою діяльністю. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2009. № 253. С.793–806.

попереджувальні і запобіжні заходи для запобігання неплатоспроможності фінансових установ і застереження щодо дестабілізаційних процесів і явищ на ринку фінансових послуг, тобто пріоритетним у пруденційному нагляді є оцінка ризиків страхової діяльності, їх попередження через контроль за фінансовою стійкістю та платоспроможністю страховиків.

Згідно з Концепцією запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами в Україні орієнтиром для вдосконалення державного регулювання за страховими організаціями є Директива 2009/138/ЄС (Solvency II)¹. В основу вимог до платоспроможності страхових компаній у Solvency II покладено розрахунок необхідного SCR).

Міжнародна асоціація органів нагляду за страховою діяльністю (International Association of Insurance Supervisors, IAIS) 2011 року² затвердила міжнародні норми нагляду за страховим ринком «Основні принципи, стандарти, рекомендації та методики оцінки у страхуванні» Insurance Core Principles (ICP). Даний документ розвиває основні елементи наглядового процесу³ для створення фінансово ефективного страхового ринку та забезпечення необхідного рівня захисту прав страхувальників⁴.

2011 року у ICP введено новий принцип «Управління ризиками підприємства для цілей платоспроможності» (ICP 16), що передбачає встановлення наглядовими органами вимог з управління ризиками фінансової установи для цілей платоспроможності, що є складовою пруденційного нагляду. Вказаний принцип потребує введення у біз-

¹ Концепція запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України : розпорядження Держфінпослуг України від 15.07.2010 р. № 585. URL: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/uoazk/Konz_15.07.10.pdf.

² Реверчук С. К. Особливості правового регулювання страхового бізнесу в Україні та країнах ЄС. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. № 19. С. 216–222.

³ Insurance Core Principles and Methodology. IAIS principles № 1, October 2003. International Association of Insurance Supervisors: official website. URL: http://www.iaisweb.org/_temp/Insurance_core_principles_and_methodology.pdf.

⁴ Insurance Core Principles, Standards, Guidance and Assessment Methodology, October 2011 (revised October 2012). URL: <http://www.iaisweb.org/Insurance-Core-Principles-material-adopted-in-2011-795>.

нес-процеси страхових компаній системи власної оцінки ризику та платоспроможності (Own Risk and Solvency Assessment, ORSA).

ORSA передбачає регулярну оцінку адекватності ризик-менеджменту страхової компанії, а також її поточної та ймовірної майбутньої платоспроможності. Проведена страховою компанією оцінка має відповідати характеру, масштабам та складності ризиків, що виникають у її діяльності. Відповідальність за впровадження та виконання ORSA несе топ-керівництво страхової компанії.

Наглядовий орган вимагає охоплення системою ORSA всіх передбачуваних та відповідних суттєвих ризиків, що включають, як мінімум, ризик андеррайтингу, кредитний ризик, ринковий ризик, операційний ризик та ризик ліквідності, а також додаткові ризики, що виникають у зв'язку з членством у групі. Тобто, у своєму ORSA страховик повинен розглянути всі суттєві ризики, які можуть вплинути на його здатність виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками, у тому числі оцінити вплив майбутніх змін в економічних умовах та інших зовнішніх факторів. Оцінка також вимагає виявлення взаємозв'язку між управлінням ризиками та рівнем і якістю необхідних та доступних фінансових ресурсів.

Наглядовий орган вимагає від страховика у межах ORSA¹:

1) визначення обсягів фінансових ресурсів, необхідних для управління діяльністю страхової компанії, які відповідають власному ризику страховика та наглядовим вимогам;

2) здійснення управління ризиками з урахуванням економічного капіталу, виконання нормативних вимог до капіталу та фінансових ресурсів;

3) проведення оцінки якості та адекватності капітальних ресурсів, необхідних для виконання нормативних вимог до капіталу та задоволення будь-яких додаткових потреб у капіталі;

4) аналізу власної здатності з продовження своєї діяльності у значно більшому часовому горизонті, ніж за період виконання встановлених нормативних вимог до капіталу.

¹ Insurance Core Principles, Standards, Guidance and Assessment Methodology, October 2011 (revised October 2012). URL: <http://www.iaisweb.org/Insurance-Core-Principles-material-adopted-in-2011-795>.

Виконання вимог пруденційного нагляду повинно містити поєднання кількісних та якісних елементів в середньостроковій та довгостроковій бізнес-стратегії страховика, а також розрахунки прогнозів його майбутнього фінансового стану та аналіз здатності виконання нормативних вимог до капіталу у майбутньому.

Наглядовий орган зобов'язаний перевіряти процеси управління ризиками страхової компанії та її фінансовий стан, у тому числі ORSA. У разі необхідності наглядовий орган може вимагати зміцнення процесів управління ризиками, оцінки платоспроможності та управління капіталом.

2012 року NAIC прийнято документ «ORSA. Керівництво з використання», у якому зазначається, що страхова компанія або страхова група будуть зобов'язані виконувати ORSA як мінімум раз на рік, щоб оцінити адекватність ризик-менеджменту страхової компанії, а також її поточну та ймовірну майбутню платоспроможність¹.

Між тим, цей документ не є розпорядчим. Кожен ORSA є унікальним та змінюватиметься залежно від ризиків, які є індивідуальними для кожної страхової компанії. Страховим компаніям, що підпадають під вимоги ORSA, доручено створити власний профіль ризику².

Державна комісія страхового нагляду (BaFin) – це центральний орган нагляду за фінансовими послугами Німеччини³. BaFin є частиною Федерального Уряду Федеративної Республіки Німеччина (далі – ФРН). Правовий статус і функції BaFin визначені в Законі ФРН «Про Федеральне управління фінансового нагляду», Законі ФРН «Про банківську діяльність» та інших спеціальних законах. При виконанні функцій у сфері нагляду за банками та інвестиційними компаніями BaFin тісно співпрацює з Німецьким федеральним банком.

¹ NAIC Own Risk and Solvency Assessment (ORSA) Guidance Manual. URL: http://www.naic.org/documents/com_mittees_e_orsa_wg_related_docs_guidance_manual_2013.pdf.

² Own Risk and Solvency Assessment (ORSA). URL: http://www.naic.org/cipr_topics/own_risk_solvency_assessment.htm.

³ Federal Institution for supervision of financial service URL: <http://economypoint.org/f/federal-institution-for-supervision-of-financial-service.html>; Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht. URL: <http://iaisweb.org/index.cfm?event=showHomePage&persistId=DC6EA88B155D896B0070E23A70329F38>.

Усі приватні і державні страхові компанії Німеччини, які проводять діяльність в рамках закону, щодо страхового нагляду та мають зареєстрований офіс на території Німеччини знаходяться під наглядом ВаFін або наглядових органів федеральних земель. Відповідно до розділу 81 Закону є дві основні цілі страхового нагляду: 1) забезпечення адекватних гарантій інтересів страхувальників; 2) забезпечення повернення зобов'язань, які випливають з договорів страхування.

Виходячи з цього, роль нагляду щодо платоспроможності має особливе значення. Зокрема, страховики повинні створювати рівнозначні технічні резерви, безпечно і прибутково інвестувати свої активи і прибутково, і дотримуватися принципів ділової практики.

Відповідно до закону VAG¹ ВаFін може видавати інструкції, які бажано виконувати для того, щоб запобігти або усунути небажані події, які загрожують інтересам страхувальників. На додаток до повноважень цей закон дає ВаFін низку спеціальних можливостей для запобігання справжнім небезпекам. Це спеціальні повноваження, наприклад, наглядовий орган може призначити спеціального комісара, щоб замінити управління, наглядову раду або інших керівних органів страхової компанії. ВаFін також може проводити спеціальні дослідження, такі як стрес-тести або аналіз сценаріїв.

Процес аналізу можливості впровадження вимог до платоспроможності страхових компаній України на основі визначення показників щодо капіталу та платоспроможності проводиться на основі інформаційної бази – Директиви ЄС Solvency II з урахуванням нормативно-правової бази України, а саме, Закону України «Про страхування», Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами в Україні, який довів², що методика оцінки достатності капіталу національних страхових ком-

¹ Act on the Supervision of Insurance Undertakings Versicherungsaufsichtsgesetz – VAG. URL: http://www.bafin.de/SharedDocs/Aufsichtsrecht/EN/Gesetz/vag_010512_va_en.html?nn=2692248.

² Внукова Н. М. Запровадження європейських вимог до оцінки достатності капіталу з урахуванням особливостей функціонування страхового ринку України. *Страхова справа*. 2015. № 1 (57). С. 36–37.

паній з урахуванням адаптованої до ЄС складової має бути більш жорсткою за стандартну методику ЄС, тому що рівень ризику діяльності страхових компаній на страховому ринку України є вищим.

Пріоритетним методом державного регулювання страхової діяльності в сучасних умовах відповідно до вимог ЄС є пруденційний нагляд. Міжнародні вимоги до нього стосуються оцінки ризиків діяльності страховика, достатності капіталу та забезпечення платоспроможності. Головними завданнями органів державного регулювання та пруденційного нагляду при запровадженні європейських вимог до оцінки достатності капіталу є розробка стандартів управління ризиками та єдиних вимог до звітності та системи розкриття інформації, а також адаптація підходів ЄС з урахуванням особливостей діяльності вітчизняних страховиків.

У подальшому будуть розглянуті концептуальні основи реформування системи пруденційного регулювання за вимогами законодавства ЄС.

4.3. Економіко-правові проблеми застосування в пруденційному нагляді на ринку страхування України вимог Solvency II

Основним міжнародним документом, що регламентує пруденційний нагляд, є Директива Європейського Парламенту та Ради № 2009/138/ЄС від 25 листопада 2009 року, щодо заснування та здійснення діяльності зі страхування та перестраховування (Solvency II).

Прийнята ЄС 2009 року нова Директива 2009/138/ЄС «Про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховування (Solvency II)» прийшла на зміну Solvency I через обмежену кількість інструментів для контролю та підтримання платоспроможності (загального рівня, правильності формування та розміщення страхових резервів). Директива спрямована на впровадження більш ефективного наглядового контролю й усунення розбіжностей щодо регулювання страхової діяльності.

Основні відмінності Solvency II від Solvency I: побудова методології на правилах визначення маржі платоспроможності на підставі внутрішнього моделювання (не розраховується співвідношенням рівня премії до їх виплат), необхідність проведення стрес-тестування для усіх країн ЄС не залежно від рівня їх капіталу, а також потреба у внутрішньому моделюванні¹.

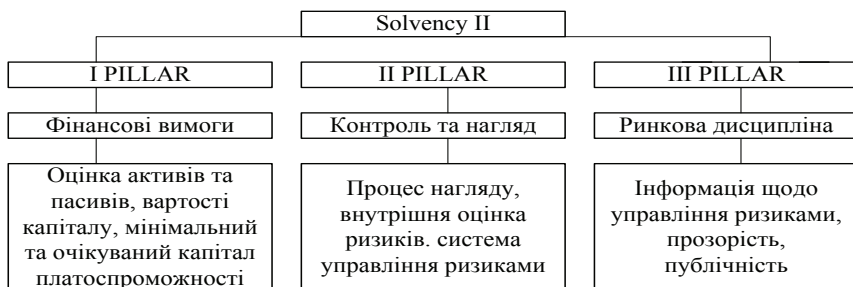

Рис. 4.3. Структура Solvency II згідно з Директивою 2009/138/ЄС²:

I Pillar – це фінансові вимоги: оцінка активів і пасивів; розрахунок вартості капіталу; технічні резерви; мінімальний капітал платоспроможності (MCR); очікуваний капітал платоспроможності (SCR); стандартна і внутрішня модель; кореляція і диверсифікація;

II Pillar – це контроль і нагляд: процес нагляду (SRP); внутрішня оцінка ризиків (ORSA); система управління ризиками; власні капітали; capital Add - On; нагляд над групами;

III Pillar – це ринкова дисципліна: прозорість; публічність інформації; інформація щодо системи управління ризиками (зовнішня і внутрішня); інформація для акціонерів; ризики, пов'язані з репутацією; фактор конкуренції.

Головними вимогами Директиви є управління організацією, ризиками, поточна самооцінка ризиків та фінансової безпеки, внутрішній

¹ Solvency II. URL: http://www.pwc.com/gx/en/insurance/pdf/Solvency_finalproof4.pdf.

² Мних М. В. Страхування в Україні в умовах асоційованого членства в Європейському Союзі. *Страховий ринок України в умовах фінансової глобалізації*: збірник матеріалів II Міжнар.наук.-практ.конф. (10, 11 квітня 2014 р., м.Київ). Лазурит Поліграф. Київ. 2014. С. 217–219.

контроль та аудит, аутсорсинг згідно ст. 11–12. Значна увага приділена стрес-тестуванню, вимогам до капіталу для страхових компаній non – life, 3,2 mln euro, life, 2,2 mln euro, для перестрахових – 3,2 mln euro. При оцінці платоспроможності розраховується два показники: необхідного платоспроможного капіталу та розміру ліквідних активів, які не є резервами¹.

Положення Solvency II були розроблені Європейським комітетом нагляду над страховими ринками і професійними пенсійними схемами, і складається з трьох структурних компонентів²:

1) вимоги до фінансових ресурсів компанії – це вимоги до капіталу, що формує запас платоспроможності, до мінімального капіталу та ін.;

2) вимоги до корпоративних процесів і систем контролю – це вимоги до внутрішньої системи контролю, внутрішньої системи управління ризиками та ін.;

3) вимоги до звітності – це встановлення форми звітності, обов’язкові звіти тощо.

Solvency II містить вимоги стосовно оцінки достатності капіталу страховиків та перестраховиків з урахуванням ризиків щодо здійснення нагляду та розкриття інформації про діяльність учасників ринку. Вимоги до капіталу страховиків передбачають два визначених пункти: щодо платоспроможності та розміру мінімального капіталу. Це привело до значного збільшення вимог до платоспроможності капіталу SCR. З іншого боку, збалансований портфель активів і пасивів може викликати ефект диверсифікації, який призведе до зниження SCR.

Стандартна формула розрахунку платоспроможного капіталу розроблена таким чином, щоб її можна застосувати для всіх страховиків і перестраховиків, а регулятор міг би використовувати стан-

¹ Solvency II: Main Results of CEA’s Impact Assessment. URL: <http://www.insuranceeurope.eu/uploads/Modules/Publications/Solvency%20II%20Impact%20Assessment%20FINAL.pdf>.

² Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II). URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02009L0138-20140523&from=EN>.

дартну формулу як точку відліку для внутрішніх моделей під час ліцензування. Крім того, регулятори можуть вимагати від страхових компаній при застосуванні затвердженої внутрішньої моделі також використовувати стандартну формулу (не обов'язково лише під час початкової фази протягом 2-х років після запровадження режиму Solvency II).

Перехід на Solvency II є переходом до економічної, побудованої на ризику, моделі регулювання. Цей процес має на меті вдосконалити техніки ризик-менеджменту страховиків, він також повинен створити умови, які б більш точно відображали ризики, що створюються страховальниками.

Новий підхід Solvency II, заснований на економічних засадах, визначається застосуванням ринкових вартостей для оцінки активів і пасивів, відображених у балансах страховиків. Враховуючи конкретну ситуацію, кожен перестраховик або страховик повинен визначити, чи буде він використовувати стандартну формулу Solvency II, як альтернативу часткову внутрішню модель, або повністю внутрішню модель для таких розрахунків. Можна очікувати, що деякі страхові компанії будуть спиратися на стандартну формулу після впровадження стандартів Solvency II. Стандартна формула має багато сильних сторін, проте вона може бути удосконалена.

Необхідний рівень капіталу може розглядатися як друга лінія захисту платоспроможності страхової компанії та її страховальників. Перша лінія захисту – безперервне управління ризиком. Якщо проблеми в окремій компанії мають розвиток, вони не можуть бути попереджені за рахунок ризик-менеджменту, тоді потрібен капітал для покриття фінансових втрат, які виникли. З цього випливає, що для органу нагляду для задоволення більш низькою сумою вимог до капіталу при особливому підході до компанії, потрібні гарантії, що певне джерело ризику під контролем, його вплив значно знижено, а тому вимоги до капіталу можуть бути нижчими. Тому, при схваленні використання компанією вдосконаленого або своєрідного підходу, орган нагляду повинен підтвердити, що компанія використовує належні процеси ризик-менеджменту разом з належною структурою звітності.

Маржа ризику чи ризикова маржа (Solvency II) – це сума, яку необхідно мати страховику для передачі договорів іншому страховику та яка входить до розміру страхових резервів. Для регулятора є обов'язковим, щоб у разі неплатоспроможності компанії страхувальники і вигодонабувачі були захищені, що найкраще досягається шляхом передачі третій стороні активів і зобов'язань первинного страховика¹.

Ризикова маржа, як частина технічних резервів для захисту страхувальників, розглядається як потенційне джерело для компенсації іншому страховику вартості обслуговування страхових зобов'язань у разі передачі йому страхового портфеля. Ризик, відображений у ризиковій маржі, стосується всіх грошових потоків, які будуть генеруватися договорами страхування протягом проміжку часу (часового горизонту) дії цих договорів.

Роль необхідного капіталу – гарантувати споживачам страхових послуг, що у разі несприятливих умов страхові зобов'язання будуть виконані, тобто, незважаючи на проблеми, залишиться достатньо активів для покриття технічних резервів.

Вимоги до страховиків за Solvency II:

- необхідність збільшення капіталів;
- організаційні зміни;
- введення нових механізмів управління ризиками;
- введення нових механізмів управління фінансами;
- збільшення відповідальності керівництва компанії.

Необхідний капітал для покриття ризиків страхового портфеля визначено як перевищення нинішньої величини технічних резервів над поточною внаслідок можливого негативного впливу. Розрахунок розміру всього необхідного капіталу здійснюється через врахування грошових ефектів від впливів основних факторів ризику на активи та зобов'язання.

При проведенні оцінки платоспроможності страхової компанії необхідно розрахувати коефіцієнт платоспроможності, який безпосередньо вказує на ступінь платоспроможності страхової компанії.

¹ Внукова Н. Н. Оценка достаточности капитала страховых компаний в Украине. *Украинский страховой клуб*. 2015. С. 52–54.

Коефіцієнт платоспроможності – це рівень покриття непередбачених витрат ліквідними активами. У такому випадку утворюючими є два показники: SCR (Solvency Capital Requirement) – необхідний платоспроможний капітал, що враховує вплив ризиків, за вирахуванням очікуваних страхових виплат. Тобто, SCR – це розмір можливих надвитрат, які не перевищать майбутні витрати із заданою ймовірністю; ASM (Available Solvency Margin) – розмір ліквідних активів (для покриття SCR), які не є резервами. У разі покриття розміру SCR розміром ASM страхова компанія є платоспроможною. У даній моделі SCR визначається як інтегральний показник, який об'єднує вплив усіх видів ризиків, а також взаємозв'язок між ними¹.

За результатами аналізу проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» (нова редакція) № 1797 від 19.01.2015 р.² визначення рівня платоспроможності страховика описано недостатньо детально і потребує роз'яснення. Так, розрахований мінімальний розмір регулятивного капіталу страховика для сегментів ризику, що належать до страхування життя, розраховується в такому порядку:

– для кожного такого сегменту ризиків розраховується величина, яка є результатом множення розміру нетто технічних резервів для цього сегменту ризиків на відповідний коефіцієнт, встановлений для цього сегменту ризиків для нетто резервів;

– отримані для кожного сегменту ризиків величини додаються;

– до отриманої величини додається величина, що розраховується шляхом множення розміру суми під ризиком на відповідний коефіцієнт, встановлений для суми під ризиком.

При розрахунку нормативного розміру регулятивного капіталу враховуються декілька андерайтингових ризиків, ризик зміни ринкової вартості активів та зобов'язань або зміни в ринкових індикаторах, ризик неплатоспроможності третьої сторони за договірними зобов'язаннями або кредитний ризик, операційні ризики.

¹ Внукова Н. М. Адаптація вимог Solvency II до умов функціонування страхового ринку. *Фінанси України*. 2013. № 9. С. 76–82.

² Про внесення змін до Закону України «Про страхування» : Проект Закону України від 19.01.2015 р. № 1797. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53637.

У теперішній час в Україні платоспроможний капітал розраховується як перевищення фактичного запасу платоспроможності над нормативним. Так, ст. 30 Закону України «Про страхування» від 07.03.1996 р. №85/96-ВР, визначено умови забезпечення платоспроможності страховика¹.

Згідно вимог QIS5 Technical Specifications платоспроможний капітал (SCR) є інтегральним показником, який включає покриття наступних видів ризиків ведення страхової діяльності².

1. Необхідний платоспроможний капітал для покриття операційного ризику.

2. Необхідний платоспроможний капітал для покриття ринкового ризику.

3. Необхідний платоспроможний капітал для покриття ризику дефолту перестраховика.

4. Необхідний платоспроможний капітал для покриття ризику страхування іншого, ніж страхування життя та здоров'я.

5. Необхідний платоспроможний капітал для покриття ризику страхування здоров'я.

Останні дві складові відображають пріоритетний ризик, що враховується при розрахунку базового рівня капіталу, необхідного для підтримки та розвитку страхової діяльності. Він пов'язаний зі структурою страхового портфеля і вимірюється на основі коливань збитковості за окремими видами страхування, якими займається страхова компанія. Можливі коливання збитковості за окремими видами страхування враховуються при розрахунку необхідного платоспроможного капіталу для покриття ризику страхування здоров'я і необхідного платоспроможного капіталу іншого, ніж страхування життя та здоров'я, через показник середньоквадратичного відхилення ризику премій і резервів (σ). Значення цього показника є стандартним для всіх страхових компаній окремо за кож-

¹ Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

² QIS5 Technical Specifications, 05.07.2012 / CEIOPS. URL: http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/solvency/qis5/201007/technical_specifications_en.pdf.

ним видом страхування та розрахованим на загальноєвропейському рівні Європейським комітетом страхового та пенсійного нагляду (CEIOPS) (тепер EIOPA)¹.

При розрахунку платоспроможного капіталу використовується методологія Solvency II, згідно з якою на першому етапі оцінюється поточний стан ризику та визначається його категорія, після чого оцінюється сукупний ризик². Саме ці заходи адаптують формули для кожної страхової чи перестрахової компанії залежно від особливостей діяльності, а також відображає дійсний профіль страхового ризику з використанням характерних для фінансової установи параметрів. Незважаючи на це, кожна країна ЄС має адаптовану модель регулювання страхової та перестрахової діяльності, відповідно до своєї специфіки. Підходи до регулювання діяльності з перестраховування в провідних країнах ЄС наведено у табл. 4.6.

На підставі даних табл. 4.6 підкреслимо, що особливістю використання Solvency II є адаптивність до кожної країни. Такі країни, як Франція та Німеччина потребують корегування діяльності у сфері перестраховування, адже наявність відповідних органів та постійний контроль за діяльністю перестрахових компаній захищає власників страхових полісів та бенефіціантів, на що й спрямована основна мета регулювання і нагляду.

Перевагою українського законодавства над європейським вважається приділення особливої уваги характеру та порядку здійснення страхових виплат. Solvency II хоча встановлює умови для деяких аспектів страхових виплат, проте окрім неї питання регулювання виплат встановлено тільки для кредитних угод Директивою 2008/48/ЄС. Страхові виплати здійснюються тільки тоді, коли настає термін їхньої оплати на підставі низки документів згідно зі ст. 1.70 цієї Директиви.

¹ Офіційний сайт Європейської організації страхування та пенсійного забезпечення (EIOPA). URL: <https://eiopa.europa.eu>.

² Solvency II: 2014 standard formula exercise guidance notes. URL: <http://www.lloyds.com/~media/Files/The%20Market/Operating%20at%20Lloyds/Solvency%20II/2014%20Quantitative/Solvency%20II%202013YE%20SF%20Guidance%20FINAL.pdf>.

Таблиця 4.6

Використання *Solvency II* при регулювання страхових та перестрахових компаній в практиці країн ЄС

Ліцензування	Фінансові звіті	Платоспроможність
ст. 17,18	ст. 52, 259	ст. 235
Велика Британія		
Постійний нагляд контролюючих органів, побудова фінансових прогнозів при отриманні ліцензії	Щорічне надання інформації про прибутки, яке засвідчене аудиторськими висновками, а у випадку страхування життя доповнене звітом актуаріїв	Рейтингування страховиків, додаткові перевірки, вивчення платоспроможності відносно потенційних сценаріїв збитків
Італія		
Всі страхові компанії є прямим об'єктом нагляду, до перестраховиків застосовуються ті ж самі процеси, що й до прямих страховиків	Подання листа страхових премій та претензій, щорічний звіт, перелік контрактів	Не підлягає контролю запасу платоспроможності на відмінну від прямих страховиків
Іспанія		
Умови для отримання ліцензії: прогноз на 3 роки мінімальний капітал, вимоги до акціонерів, обмеження сфери діяльності	Щорічний, аудиторський звіт та звіт директора страхової компанії, статистична інформація	Відсутність відмінності при розрахунку платоспроможності та відсутність вимог до його запасу
Франція		
Відсутність ліцензування для перестрахових компаній, постійний нагляд та контроль страхових та перестрахових компаній контролюючим органом	Філії іноземних компаній не підлягають нагляду контролюючих органів, дочірні компанії є окремим видом діяльності перестраховиків	Перестрахові компанії не дотримуються вимог щодо платоспроможності та не повинні покривати технічне забезпечення
Німеччина		
Перестрахові компанії не підлягають ліцензуванню та майже не контролюються відповідними органами	Перестрахові компанії надають такі самі звіти, що й прямі страховики, а також інвестиційний звіт	Відсутність встановленого запасу платоспроможності, важливу роль відіграють Директиви

Проведено експеримент з аналізу обсягу платоспроможного капіталу, згідно методики, передбаченої у проекті Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» (нова редакція) № 1797 від 19.01.2015 р. та Solvency II. Інформаційною базою є дані фінансової звітності 10 страхових компаній зі страхування іншого, ніж страхування життя, які займають перші місця у рейтингу страхових компаній України за обсягом активів станом на 30.06.2016 р. Зазначені компанії займають 34,39% обсягу усіх активів України та 41,65% усіх страхових премій.

Інформаційною базою для визначення рівня платоспроможного капіталу є фінансова звітність страховиків: Форма № 1 «Баланс», «Звіт про доходи та витрати страховика», розділ 3 «Показники діяльності з видів добровільного страхування, інших, ніж страхування життя» та розділ 4 «Показники діяльності з видів обов'язкового страхування».

За результатами аналізу зроблено висновок, що найсуттєвішим ризиком, який потребує значного фінансового забезпечення, є ринковий ризик. На другому місці за обсягом ризику є ведення страхової діяльності, крім страхування життя та здоров'я. Така ситуація свідчить про нестабільність страхового ринку України та потребує значної кількості платоспроможного капіталу, який слугуватиме гарантією функціонування страхової компанії.

Так, пропонується збільшити обсяг платоспроможного капіталу для деяких компаній більше, ніж у 4–10 разів. Потребує пояснення від'ємне значення розміру перевищення фактичного запасу платоспроможності над нормативним, яке виявлено в одній із досліджуваних компаній.

Для страхових компаній, запас платоспроможності яких значною мірою відрізняється від нормативів Solvency II, нарощувати капітал необхідно поступово, насамперед, за допомогою зниження ринкового ризику та ризику страхування іншого, ніж страхування життя та здоров'я. Вітчизняні страхові компанії можуть активно використовувати перестраховання.

Також страхові компанії мають активніше користуватися банківськими послугами для збереження вартості залучених коштів. Для

цього банки мають розробити спеціальні банківські депозитні програми для страхових компаній, які передбачатимуть невисокий рівень доходу та ризику, проте сприятиме збереженню вартості наявних активів. Це не тільки знизить ринковий ризик страховиків в Україні, а й залучить вільні кошти до банківської системи.

4.4. Розроблення економіко-правового механізму та засобів адаптації правового регулювання платоспроможності страховиків в Україні до вимог законодавства ЄС

На міжнародному європейському фінансовому просторі у даний час спостерігаються процеси розширення діяльності страхових компаній, а також глобалізації страхового ринку. За даними Європейської федерації страхування та перестраховування динаміка валових страхових премій та виплат зі страхування іншого, ніж страхування життя європейських страхових компаній постійно зростає, що свідчить про розширення діяльності страхових компаній.

У зв'язку з розширенням страхового ринку система його нагляду також потребує удосконалення та розробки нових методів регулювання. Наразі існують проблеми, що суттєво впливають на платоспроможність та фінансову стійкість страховиків: переоцінка страхових зобов'язань, невідповідне управління капіталом, неточне визначення страхових тарифів, несполучне охоплення страхуванням наявних страхових зобов'язань, невідповідність між корпоративним управлінням та внутрішнім контролем. Під впливом цих факторів з 85 європейських страхових компаній, що перебували під постійним страховим контролем регулятивних органів, 20 ліквідовано шляхом ініціювання процедури банкрутства.

Події світової фінансової кризи дозволили проаналізувати ефективність існуючої європейської системи регулювання страхового ринку та розробити заходи щодо її покращення та удосконалення.

Ключові ознаки страхування містять необхідні принципи для ефективної роботи системи страхового нагляду, основні з яких представлено на рис. 4.4.

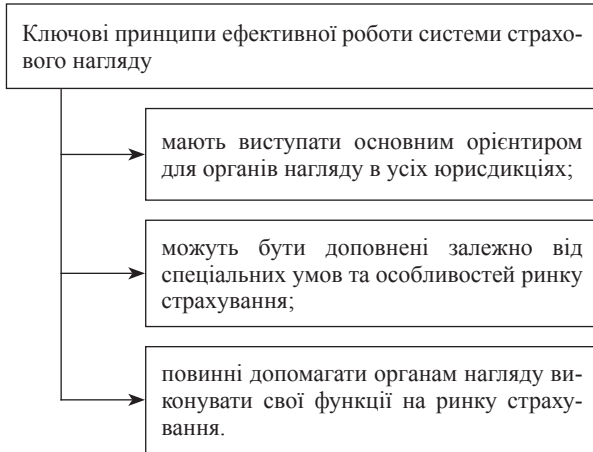

Рис. 4.4. Вимоги до принципів ефективної роботи системи страхового нагляду

У жовтні 2011 року Міжнародна асоціація органів нагляду за страховою діяльністю (International Association of Insurance Supervisors, IAIS) затвердила міжнародні норми нагляду за страховим ринком «Основні принципи, стандарти, рекомендації та методики оцінки у страхуванні» (ICP). Цей документ описує основні елементи, що повинні бути присутні у наглядовому режимі для створення фінансово ефективного страхового ринку та забезпечення відповідного рівня захисту прав страхувальників.

Вимоги до принципів ефективної роботи системи страхового нагляду на IAIS створена 1994 року для поєднання інтересів та забезпечення необхідних умов для обміну інформацією між наглядовими органами з питань регулювання страхової діяльності на території різних країн світу. Членами вказаної міжнародної організації є наглядові органи за страховим ринком більше, ніж 140 країн світу.

Головними завданнями IAIS є¹:

1) забезпечення кращого нагляду за діяльністю у сфері страхування як на рівні конкретної країни, так і на міжнародному рівні, з метою підтримки ефективних, законних, надійних та стабільних страхових ринків для забезпечення допомоги та захисту страхувальників;

2) об'єднання зусиль щодо розробки практичних стандартів для страхового нагляду, що мають бути визначені членами IAIS та використані ними під час їхньої діяльності;

3) підтримання стосунків з іншими установами, що займаються аналогічним видом діяльності;

4) забезпечення взаємної підтримки з метою збереження цілісності ринків;

5) обмін важливою інформацією та досвідом з метою подальшого розвитку внутрішніх ринків страхування.

Діяльність IAIS передбачає: розробку міжнародних принципів, стандартів та управління страхуванням; забезпечення підтримки та вивчення документів, що стосуються страхового нагляду; організація конференцій та семінарів для наглядачів за страхуванням. IAIS проводить щорічну конференцію, метою якої є обговорення проблемних аспектів розвитку страхування та його регулювання. У конференціях беруть участь органи нагляду, представники страхового ринку та інші професіонали страхового бізнесу.

Передумови створення ключових принципів страхування визначені статутом IAIS, який містить наступні норми:

а) органи нагляду визнають те, що страховий ринок відіграє важливу роль в економіці та суспільстві як на національному, так і на міжнародному рівнях; стан більшості внутрішніх страхових ринків вказує на зростаючу тенденцію інтеграції до міжнародного ринку страхування;

б) органи нагляду висловлюють побажання щодо визнання спільних інтересів та становлення ділових стосунків між собою, покращення можливостей забезпечення страховим захистом страхувальників та підтримки розвитку ринків страхування;

¹ International Association of Insurance Supervision. URL: <http://iaisweb.org/index.cfm?event=showHomePage&persistId=DC6EA88B155D896B0070E23A70329F38>.

в) органи нагляду прийняли рішення активно взаємодіяти для покращення страхового нагляду як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях, з метою підтримки ефективних, законних, надійних та стабільних страхових ринків для забезпечення допомоги та захисту страхувальників.

Органи нагляду повинні самі визначати, якою мірою дотримуються принципів в їх юрисдикції¹. Ключові принципи страхування згідно IAIS: діяльність органу нагляду; ліцензування; зміни в управлінні; корпоративне управління; заходи внутрішнього контролю; активи; достатність капіталу та платоспроможність; похідні та поза балансові операції; перестраховування; управління ринком; фінансове звітування; інспектування на місці; санкції; бізнес-операції за кордоном; координатація та взаємодія; конфіденційність.

Як видно з цього переліку, контроль за активами; достатність капіталу та платоспроможність є ключовими принципами, які потребують запровадження в Україні.

Натепер IAIS затвердила низку рекомендацій щодо стандартів наглядової діяльності.

1. У вересні 1997 року затверджено Основні принципи нагляду за страховою діяльністю. Ці принципи тепер формують основу здійснення контрольних функцій відповідними національними органами.

2. Стандарт нагляду у сфері ліцензування (жовтень 1998 року) містить вимоги, яким має відповідати страховик, що домагається отримання ліцензії, а також принципи, які застосовуються до процедури ліцензування, включаючи аналіз змін в управлінні ліцензованими компаніями. Цей стандарт стосується тільки дорадчих аспектів ліцензування.

3. Стандарт наглядових органів з інспектування на місцях (жовтень 1998 року). Метою документу є забезпечення інспекторів-наглядачів за страховою діяльністю деякими загальними стандартами органів нагляду для проведення інспекцій на місцях. Документ складається з трьох основних частин: найважливіші цілі інспекцій на

¹ International Association of Insurance Supervision. Official website. URL: <http://iaisweb.org/index.cfm?event=showHomePage&persistId=DC6EA88B155D896B0070E23A70329F38>.

місцях; опис процедури проведення інспекцій; організація процесу інспектування.

4. Стандарт нагляду за деривативами (жовтень 1998 року) визначає принципи здійснення з боку наглядових органів оцінки того, як страховики контролюють ризики по операціях з деривативами. При цьому мають враховуватися такі фактори, як досвід роботи страховика у цій сфері, юридичні повноваження інспекторів, роль зовнішніх аудиторів та ін.

5. Стандарт нагляду за управлінням активами страховими компаніями (грудень 1999 року) визначає принципи здійснення з боку наглядових органів оцінки того, як страховики повинні контролювати ризики, пов'язані з їх інвестиційною діяльністю. Для цього рекомендується використовувати певний контрольний список з описом суттєвих елементів надійної системи управління активами, а також основи для звітності за повним спектром інвестиційної діяльності.

6. Стандарт координації нагляду за діяльністю груп (жовтень 2000 року). Цей документ стосується міжнародних страхових груп та інших міжнародних фінансових груп, які здійснюють страхову діяльність. Розглядаються питання координації наглядової діяльності щодо регульованих установ у межах таких фінансових груп, коли всебічний нагляд за діяльністю груп може з користю доповнювати нагляд за діяльністю окремих ліцензованих юридичних осіб. Також наглядовим органам надаються інструктивні положення щодо можливого визначення координатора або координаторів, а також переліку елементів, з яких наглядові органи могли б вибрати ті, що визначатимуть роль та обов'язки координатора або координаторів в надзвичайних обставинах та за звичайних умов.

7. Стандарт нагляду за обміном інформацією (січень 2002 року). Метою даного стандарту є поєднання в єдиному документі умов, які слід застосовувати для обміну інформацією для органів нагляду за страховою діяльністю. Рекомендується використовувати там, де йдеться про обмежену для розповсюдження або конфіденційну інформацію, визнаючи той принцип, що обов'язкове збереження таємниці поширюється на всі органи нагляду за страховою діяльністю.

8. Стандарт оцінки забезпечення перестраховування первинних страховиків та надійність їхніх перестраховиків (січень 2002 року) допомагає органам нагляду за страховою діяльністю керуватися необхідними орієнтирами при оцінці використання страховиками механізмів перестраховування. У документі знайшли відображення політика і процедури, яких повинні дотримуватися компанії, а також підходи наглядових органів до оцінки адекватності забезпечення перестраховування кожної компанії.

9. Стандарт нагляду за перестраховиками (жовтень 2003 року). Вимоги нагляду відповідно до цього стандарту включають вимоги до фінансового стану компанії, внутрішнього контролю і розкриття інформації. Ці аспекти наглядової бази мають бути адаптовані до природи клієнта і характеристик ризиків, які приймаються.

2011 року IAIS¹ затвердила міжнародні норми нагляду за страховим ринком «Основні принципи, стандарти, рекомендації та методи оцінки у страхуванні» (ICP).

Подібний документ вже публікувався IAIS 2003 році під назвою «Основні принципи страхування та методологія»². Проте у новому виданні є декілька принципових відмінностей, що вважаються нововведеннями у системі регулювання страхових ринків.

Зокрема, у ICP (Insurance Core Principles) 2011 році введено новий принцип «Управління ризиками підприємства для цілей платоспроможності» (ICP 16), що передбачає встановлення наглядовими органами вимог з управління ризиками підприємства для цілей платоспроможності. Даний принцип передбачає введення у бізнес-процеси страхових компаній систему власної оцінки ризику та платоспроможності (Own Risk and Solvency Assessment, ORSA).

ORSA передбачає регулярну оцінку відповідності ризик-менеджменту страхової компанії, а також її поточної та ймовірної майбутньої платоспроможності. Оцінка, яка проведена страховою компанією,

¹ Реверчук С. К. Особливості правового регулювання страхового бізнесу в Україні та країнах ЄС. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. №. 19.9. С. 216–222.

² Insurance Core Principles, Standards, Guidance and Assessment Methodology, October 2011 (revised October 2012). URL: <http://www.iaisweb.org/Insurance-Core-Principles-material-adopted-in-2011-795>.

має відповідати характеру, масштабам та складності ризиків, що виникають у її діяльності¹. Відповідальність за впровадження та виконання ORSA несе керівництво страхової компанії.

Наглядний орган вимагає охоплення системою ORSA всіх передбачуваних та відповідних суттєвих ризиків, що включають, як мінімум, ризик андеррайтингу, кредитний ризик, ринковий ризик, операційний ризик та ризик ліквідності, а також додаткові ризики, що виникають у зв'язку з членством у групі. Тобто, у своєму ORSA страховик повинен розглянути всі суттєві ризики, які можуть вплинути на його здатність виконувати свої зобов'язання перед страховальниками, у тому числі оцінити вплив майбутніх змін економічних умов та інших зовнішніх факторів. Оцінка також вимагає виявлення взаємозв'язку між управлінням ризиками та рівнем і якістю необхідних та доступних фінансових ресурсів.

Наглядний орган зобов'язаний перевіряти процеси управління ризиками страхової компанії та її фінансовий стан, у тому числі ORSA. У разі необхідності наглядовий орган може вимагати зміцнення процесів управління ризиками, оцінки платоспроможності та управління капіталом. На даний момент концепція ORSA знаходиться на різних етапах реалізації у США, Європі та у низці інших країн.

ORSA застосовується до всіх страхових компаній США, обсяг валових страхових премій яких не менше 500 млн дол. США.

У Європі система ORSA стала головною концепцією Директиви 2009/138/ЄС Європейського Парламенту та Ради про запровадження та здійснення діяльності за страхування та перестраховування (Solvency II)².

Основними завданнями при впровадженні даної Директиви є встановлення загальноєвропейських вимог до капіталу, стандартів

¹ Insurance Core Principles, Standards, Guidance and Assessment Methodology, October 2011 (revised October 2012). URL: <http://www.iaisweb.org/Insurance-Core-Principles-material-adopted-in-2011-795>.

² Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II). URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:335:0001:0155:en:PDF>.

управління ризиками, єдиних вимог до звітності та системи розкриття інформації.

У межах Solvency II страхові компанії повинні впровадити ORSA та зробити її невід'ємним компонентом їх системи управління ризиками. Це забезпечить зв'язок між управлінням ризику та капіталом, а також вимагатиме активної участі вищого управлінського персоналу страхової компанії у забезпеченні її платоспроможності.

Власна оцінка ризиків, яка може розглядатися як частина системи управління, має на меті:

- 1) удосконалити систему управління ризиками;
- 2) підвищити значення достатності та розподілу капіталу;
- 3) гармонізувати системи управління ризиками та капіталом.

Власна оцінка ризиків та платоспроможності є невід'ємною складовою стратегії діяльності і завжди враховується у процесі ухвалення стратегічних рішень страховика.

Solvency II ORSA включає наступні аспекти¹:

- 1) загальний розмір капіталу визначається згідно з ризиками страхової компанії;
- 2) дотримання вимог до капіталу та правил технічних положень;
- 3) використання відповідної методології для зображення профілю ризику при розрахунку необхідного платоспроможного капіталу (solvency capital requirement, SCR).

Згідно з Solvency II наглядові органи повинні вимагати, щоб страхові та перестраховальні організації володіли відповідними власними фондами для покриття необхідного платоспроможного капіталу².

Відповідність власних фондів необхідному платоспроможному капіталу визначається через коефіцієнт платоспроможності (solvency ratio, SR). Достатність капіталу страхової компанії є головною умовою забезпечення достатнього рівня її фінансової стійкості.

¹ Ehrlich K. ORSA – Own Risk and Solvency Assessment Preparations can. URL: http://www.munichre.com/publications/302-07574_en.pdf.

² Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II). URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:335:0001:0155:en:PDF>.

Відповідно до Директиви 2009/138/ЄС Solvency II оцінка платоспроможності страхових компаній здійснюється через розрахунок показника необхідного платоспроможного капіталу (SCR), який визначається як сума коштів, що здатна покрити збитки страхової компанії за умови реалізації всіх ризиків, що виникають у процесі її діяльності.

Необхідний платоспроможний капітал відображає рівень власних фондів, що дозволяє страховим та перестраховим організаціям надавати гарантії власникам страхових полісів і вигодонабувачам, що виплати будуть здійснені, коли настане термін їх оплати. Він за своєю сутністю є вартісною мірою ризику, яка визначає здатність страховика з ймовірністю не менше 99,5 % виконувати усі свої зобов'язання за договорами страхування упродовж наступних 12 місяців (року).

Відповідно до Директиви 2009/138/ЄС Solvency II необхідний платоспроможний капітал повинен покривати принаймні такі ризики, як страховий ризик, не пов'язаний із життям; страховий ризик життя; страховий ризик здоров'я; ринковий ризик; кредитний ризик; операційний ризик¹. Для цього застосовується стандартна методика розрахунку необхідного платоспроможного капіталу, що розроблена Європейським комітетом страхового та пенсійного нагляду (CEIOPS, тепер – Європейська організація страхування і пенсійного забезпечення, EIOPA) та представлена у QIS5 Technical Specifications².

Дана методика передбачає широке використання стандартних значень при розрахунку необхідного платоспроможного капіталу. Зокрема, коефіцієнти кореляції та середньоквадратичні відхилення зустрічаються в усіх формулах розрахунку окремих складових SCR. Значення даних величин розраховані на загальноєвропейському рівні та також наведені у QIS5 Technical Specifications. З одного боку, наявність великої бази даних і методичного забезпечення дають змогу європейським органам проводити такі розрахунки. Але з іншого боку, такі стандартні значення мало враховують особливості кожної країни,

¹ On Solvency, Solvency Assessments and Actuarial Issues An IAIS Issues Paper. URL: http://www.iaisweb.org/view/element_href.cfm?src=1/201.pdf.

² QIS5 Technical Specifications 05.07.2012. p. URL: http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/solvency/qis5/201007/technical_specifications_en.pdf.

отже, вони можуть тільки з певним рівнем припущення бути застосовані в Україні.

Для експерименту використаний розрахунок зазначених відхилень показників ризиків для страхових компаній України на прикладі відхилення ризику премій, який відображає можливі коливання збитковості за окремими видами страхування та використовується при розрахунку необхідного платоспроможного капіталу для покриття ризику страхування здоров'я і необхідного платоспроможного капіталу іншого, ніж страхування життя та здоров'я. Саме ці складові SCR відображають специфічний ризик страховика, а тому питання їх визначення є досить важливим¹.

У кінці 2011 року опубліковано звіт Спільної робочої групи Європейської організації страхування і пенсійного забезпечення, що містить зауваження щодо значень стандартних відхилень ризику премій та резервів. У звіті також зазначається, що для розрахунку стандартного відхилення ризику премій та резервів застосований загальноєвропейський підхід на основі об'єднаних даних по Європі, який характеризується неоднорідністю, а значні відмінності між державами не взяті до уваги². В Україні Solvency II прийнято за основу для вдосконалення державного нагляду за страховими організаціями³. А її норми вже враховані у новому проекті Закону України «Про страхування», зокрема вимоги щодо оцінки достатності капіталу.

Наглядовий орган вимагає від страховика за ORSA⁴, що необхідно враховувати регулятору в Україні при адаптації законодавства ЄС до європейських норм:

¹ Внукова Н. М. Адаптація вимог Solvency II до умов функціонування страхового ринку. *Фінанси України*. 2013. № 9 (204). С. 76–83.

² Calibration of the Premium and Reserve Risk Factors in the Standard Formula of Solvency II : Report of the Joint Working Group on Non-Life and Health NSLT Calibration. EIOPA, 12.12.2011. URL: https://eiopa.europa.eu/fileadmin/tx_dam/files/Press-Room/releases/EIOPA-11-163-A-Report_JWG_on_NL_and_Health_non-SLT_Calibration.pdf

³ Аналіз регуляторного впливу Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування». URL: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/smi/ARV_S_15.12.11.pdf.

⁴ Insurance Core Principles, Standards, Guidance and Assessment Methodology, October 2011 (revised October 2012). URL: <http://www.iaisweb.org/Insurance-Core-Principles-material-adopted-in-2011-795>.

1) визначати загальні фінансові ресурси, що необхідні для управління діяльністю страхової компанії, які відповідають власному ризику компанії та встановлювати рівень виконання наглядових вимог;

2) базувати свої дії з управління ризиками, беручи до уваги економічний капітал, нормативні вимоги до капіталу та фінансові ресурси страхової компанії;

3) проводити оцінку якості та відповідності капітальних ресурсів для виконання нормативних вимог до капіталу та задоволення будь-яких додаткових потреб у капіталі страховика;

4) аналізувати власну здатність страхової компанії продовжувати свою діяльність, а ризик менеджмент та фінансові ресурси, що для цього необхідні, оцінювати у значно більшому часовому горизонті, ніж нормативні вимоги до капіталу, що використовуються у теперішній час;

5) безперервний аналіз страхової компанії повинен містити поєднання кількісних та якісних елементів у середньостроковій та довгостроковій бізнес-стратегії страховика, а також прогнози його майбутнього фінансового стану та аналіз його здатності задовольняти нормативні вимоги до капіталу у майбутньому.

Таким чином, ORSA вимагає від страхових компаній надати власну оцінку їх поточного і майбутнього ризику через процес самооцінки внутрішнього ризику, і це дозволить регуляторам сформулювати розширений погляд на здатності страховика протистояти фінансовому стресу. На даний момент ORSA – це новація у сфері регулювання страхового ринку, що впроваджується в Європі у вигляді основної концепції Директиви ЄС Solvency II. Саме світовий досвід з розрахунку SCR (необхідного платоспроможного капіталу) вважається перспективним у сфері регулювання страхового ринку України та очікує на впровадження шляхом прийняття відповідних законодавчих актів в Україні.

Виходячи з цього висновку, для визначення можливих відхилень рівня ризику премій для розрахунку необхідного капіталу платоспроможності для страхових компаній України проведено експеримент з адаптації вимог Solvency II до умов функціонування страхового ринку України.

З цією метою розраховано стандартні відхилення ризику премій зі страхування іншого, ніж страхування життя на базі звітних даних діяльності страховиків, що включають баланс, звіт про фінансові результати, а також дані інтернет-журналу Форіншурер 82 вітчизняних страхових компаній за чотири роки. Сумарна частка валових страхових премій даних компаній у загальному обсязі премій страхового ринку України становить 62,4 %¹.

Для розрахунку середньоквадратичного відхилення ризику премій використано положення Європейської організації страхування та пенсійного забезпечення (EIOPA)², які застосовані для оцінки розміру необхідного платоспроможного капіталу страхової компанії з урахуванням вимог Директиви Solvency II. Це дало змогу одержати адаптовану до умов функціонування страхового ринку України складову визначення розміру необхідного платоспроможного капіталу страхових компаній. Аналізуючи одержані розрахунки, зроблено висновок, що спостерігається різке підвищення значення необхідного платоспроможного капіталу для страхових компаній з урахуванням адаптованої складової.

Після визначення необхідного капіталу платоспроможності, визначеного за адаптованим до умов функціонування страхового ринку України середньоквадратичним відхиленням ризику премій, розраховано коефіцієнт платоспроможності (SR). За результатами оцінки достатності капіталу з урахуванням адаптованої складової від 75 до 81,25 % розглянутої групи страхових компаній в динаміці виявилися неплатоспроможними. У страхових компаній власних фондів не вистачає для покриття ризиків, тобто значення коефіцієнту платоспроможності є меншим за 1,0.

¹ Подзолкова Ю. В. SWOT-аналіз результатів впровадження вимог Solvency II на страховому ринку України. *Materiály IX mezinárodní vědecko - praktická konference «Zprávy vědecké ideje–2013»*. Díl 1. Ekonomické vědy: Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o 2014. С. 36–39.

² CEIOPS Advice for Level 2 Implementing Measures on Solvency II: SCR Standard Formula Calibration of Non-life Underwriting Risk. URL: https://eiopa.europa.eu/fileadmin/tx_dam/files/consultations/consultationpapers/CP71/CEIOPS-DOC-67-10_L2_Advice_Non_Life_Underwriting_Risk.pdf.

Значне погіршення результатів оцінки пояснюється різким підвищенням значення необхідного платоспроможного капіталу за рахунок таких його складових, як необхідний платоспроможний капітал для покриття ризику страхування іншого, ніж страхування життя та здоров'я та необхідний платоспроможний капітал для покриття ризику страхування здоров'я.

Таким чином, методика оцінки платоспроможності страхової компанії в Україні з урахуванням адаптованої складової має бути більш жорсткою за стандартну методику, що наведена у QIS5 Technical Specifications. А високі значення SCR свідчать про те, що діяльність страхових компаній в Україні зі страхування іншого, ніж страхування життя характеризується значно вищим за європейський рівнем ризику страхової діяльності та більшим розміром необхідного капіталу для покриття цих ризиків. Це вимагає врахування результатів розрахунків у прийнятті змін до Закону України «Про страхування» через адаптацію методики оцінки платоспроможності страхової компанії.

Удосконалення державного регулювання та нагляду за страховою діяльністю в Україні пов'язано із впровадженням інновацій. До змістовних новацій віднесено: введення макропруденційного нагляду, на основі якого Нацкомфінпослуг України повинен підтримувати системну стабільність страхового ринку в цілому, а не окремих страховиків; циклічне регулювання, що націлене на згладжування негативних наслідків зміни ємності страхового ринку. Щодо організаційно-управлінської новації може виступити адміністративна реформа системи державного регулювання та нагляду за страховою діяльністю, яка побудована на принципах макропруденційного нагляду та регулювання.

4.5. Умови та механізми застосування страхових послуг за пріоритетними галузями економіки України в умовах інтеграції до ринку ЄС

Забезпечення стійкості страхового ринку і захист інтересів споживачів є першочерговим завданням регулятивного органу будь-якої країни. Важливим чинником створення безпечного та стабільного ринку страхування є платоспроможність страховиків, оскільки тільки платоспроможна страхова компанія може своєчасно виконувати свої зобов'язання, зокрема перед страхувальниками.

Історично на території країн ЄС склався досить логічний та послідовний підхід, який передбачає комплексність заходів із забезпечення платоспроможності. Нинішні вимоги до платоспроможності страхових компаній в ЄС були закріплені в спеціальних нормативних актах – Директивах Ради ЄС. Перша Директива 73/239/ЕЕС від 24.07.1973 р. (Solvency I) стосувалась узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень стосовно започаткування та ведення діяльності з прямого страхування, іншого, ніж страхування життя. Пізніше прийнято Директиву 79/267/ЕЕС від 05.03.1979 року, яка торкалась узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень стосовно започаткування та ведення діяльності з прямого страхування життя, яка також поклала початок уніфікації законодавчих вимог національних регуляторів різних країн.

Зазначені Директиви дали змогу усунути перешкоди ведення страхової діяльності, що стало поштовхом для формування єдиного ринку страхування на території держав-членів ЄС. Проте багато держав-членів зробили висновки про те, що чинні загальноєвропейські вимоги є недостатньо ефективними. В результаті окремі країни стали проводити власні реформи страхового регулювання, що порушило одноманітність законодавства та стало перешкоджати розвитку єдиного загальноєвропейського ринку страхування¹.

¹ Юхименко Ю. М. Solvency II в Україні: проблеми впровадження вимог до платоспроможності страхових організацій. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 3(12). С. 191–195.

Відповідно до Розпорядження КМ України «Про деякі питання проведення інституційної реформи у сфері виконання майбутньої Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом» першочерговим завданням є забезпечення ефективної координації процесу реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції, насамперед щодо проведення внутрішніх реформ з метою виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію¹. Інтеграцію до ЄС визначено стратегічним завданням України.

Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг розроблено проект Закону «Про страхування» з урахуванням того, що в додатку до розділу «Фінансові послуги» проекту Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у переліку актів законодавства ЄС, які потребують імплементації у законодавство України, визначена Директива 2009/138/ЄС Європейського Парламенту та Ради стосовно започаткування та ведення діяльності зі страхування та перестраховування (Solvency II) з терміном її імплементації протягом 4 та 8 років після набуття чинності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС².

Головна мета Solvency II – підвищення захищеності власників страхових полісів в ЄС. Під час запровадження його умов враховано поточні результати в галузі страхування, управління ризиками, фінансового менеджменту, міжнародної фінансової звітності та ін. Однією з основних цілей є розробка і впровадження на оцінці інвестиційного ризику системи вимог до власних засобів суб'єктів страхового ринку. Оцінка ризиків є основною вимогою до розміру капіталу³.

Для вивчення питань, пов'язаних з введенням положень Директиви, необхідно встановити: цілі і завдання Solvency II; модель

¹ Деякі питання проведення інституційної реформи у сфері виконання майбутньої Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом : розпорядження КМ України від 10.10.2012 р. №767-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/767-2012-p>.

² Аналіз регуляторного впливу Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування». URL: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/smi/ARV_S_15.12.11.pdf.

³ Кондратенко Д. В. Міжнародний досвід державного регулювання та нагляду за діяльністю страхових організацій. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2005. № 10 (53). С. 96–99.

Solvency II; вимоги до управління страховиками і перестраховиками; роль і завдання регулятора¹.

Страхова компанія на ринку має кілька сфер впливу: 1) клієнти, посередники, акціонери і працівники; 2) представники зовнішнього середовища: влада, нагляд, рейтингові агентства і партнери. Також страховики схильні до ризиків².

Мета Solvency II – це охорона інтересів застрахованих; забезпечення платоспроможності, пов'язаної з ідентифікацією ризиків; поліпшення управління ризиками в страхових компаніях; введення якісних і кількісних складових, що визначають рівень платоспроможності; гармонізація механізмів розрахунку і методів дії при визначенні рівня платоспроможності страхової компанії³.

Завданнями Solvency II є інтеграція страхових і перестраховувальних ринків країн ЄС; підвищення рівня захисту застрахованих; поліпшення міжнародної конкурентності страхових та перестрахових компаній країн ЄС; поліпшення якості законодавчої бази. Модель Solvency II побудована на оцінці ризиків: операційних, ринкових, кредитних, а також до класифікації висунутих вимог: кількісних та якісних вимог до прозорості страховика.

Директива ЄС включає вимоги до управління страховими і перестраховувальними компаніями. У систему управління входять: управління організацією, управління ризиками, самооцінка ризиків і фінансової безпеки, внутрішній контроль, внутрішній аудит, актуарна функція, аутсорсинг.

Страховий нагляд включає верифікацію страхових компаній з високим ризиком діяльності; підвищення рівня гармонізації інструментів і методів нагляду між державами; перевірку рівня платоспроможності, розрахованої потреби застосування сучасних інструментів – стрес-тестів.

¹ Аналіз регуляторного впливу Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування». URL: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/smi/ARV_S_15.12.11.pdf.

² Юхименко Ю. М. Solvency II в Україні: проблеми впровадження вимог до платоспроможності страхових організацій. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 3 (12). С. 191–195.

³ Внукова Н. М. Розвиток ринків фінансових послуг в умовах європейської інтеграції. *Звіт з ініціативної науково-дослідної роботи*. 2014. С. 29–41.

Вимоги до страховиків за Solvency II: необхідність збільшення капіталів; організаційні зміни; введення нових механізмів управління ризиками; введення нових механізмів управління фінансами; збільшення відповідальності керівництва компанії. Основна мета нових вимог до платоспроможності Solvency II¹ – усунення розбіжностей між системами регулювання страхової діяльності країн-членів ЄС та впровадження більш ефективного наглядового підходу.

Одним із головних напрямів адаптації законодавства України до положень Директиви Solvency II² є запровадження вимог до платоспроможності страховиків, тобто здатності страхових компаній належним чином виконувати прийняті на себе зобов'язання. Режим платоспроможності повинен враховувати не лише достатність страхових резервів для виконання страхових зобов'язань, але також достатність власного капіталу для відшкодування непередбачуваних збитків за ризиками, які не покриті страховими резервами.

В Україні діє система вимог до платоспроможності страховиків відповідно до Solvency I. Згідно із Законом України «Про страхування» страховики зобов'язані дотримуватися умов забезпечення платоспроможності, таких як:

- наявність сплаченого статутного капіталу (для non-life – не менше 1 млн євро, для life – не менше 10 млн. євро за валютним обмінним курсом валюти України);
- наявність гарантійного фонду в розмірі не меншому ніж 15 % від статутного капіталу або не меншому ніж 5 % від чистого прибутку страхової компанії;
- створення страхових резервів, достатніх для забезпечення майбутніх страхових виплат;
- перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності³.

¹ Potential impact of Solvency II on financial stability. URL: <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/potentialimpactsolvencyiiionfinancialstability200707en.pdf>.

² Бугулавський Є. І. Класифікація видів диверсифікації. Економічні науки. *Золоті литаври*. 2011. № 1 (20). С. 186–197.

³ Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

Однак, по-перше, така система показала свою неспроможність відповідати тим ризикам, з якими стикаються страхові організації як в Україні, так і в усьому світі. По-друге, порівнюючи вимоги до визначення нормативної платоспроможності більшості розвинених країн, можна стверджувати, що вони є набагато жорсткішими порівняно з українськими. Тому впровадження вимог Директиви істотно вплине на деякі страхові організації з незначним рівнем капіталізації, а також з обмеженим доступом до джерел фінансових ресурсів. Необхідність запровадження інновацій у конкурентному середовищі призведе до того, що деякі страховики відмовляться від ведення бізнесу на усталених ключових ринках і надання загально визнаних послуг, через що відбудеться скорочення кількості страхових компаній в Україні.

Згідно з Директивою ЄС, Solvency II, розмір статутного капіталу повинен бути не меншим ніж 2,2 млн євро для страхових компаній, які займаються загальним страхуванням і 3,2 млн. євро – для страхових компаній, що займаються страхуванням життя¹.

Впровадження методики Solvency II має безліч переваг і в перспективі може значно підвищити стійкість страхових компаній. Хоча як і будь-яка реформа впровадження цієї системи несе певні ризики, які при достатній увазі з боку суб'єктів страхового ринку можуть бути нейтралізовані. Більшість проблем лежить у нормативно-правовому регулюванні, тобто зумовлені розбіжностями законодавства і неготовністю до нових змін більшості страховиків.

Особливістю нової розробленої системи є зміна підходу до оцінки платоспроможності. Відповідно до Директиви Solvency II показник платоспроможності розраховується на основі індивідуальних ризиків страхової компанії, що дозволяє поліпшити ризик-менеджмент, якісніше контролювати ризикову позицію, ефективніше управляти андеррайтинговою, інвестиційною та перестраховою політикою компанії.

У зв'язку з цим, діюча в Україні система регулювання платоспроможності не є тотожною², адже показник нормативного запасу плато-

¹ Директива 2009/138/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25.11.2009 р. Про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховування (Solvency II). URL: <http://nfp.gov.ua/content/direktivi-es.html>.

² Ткаченко Н. В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика : монографія. УБС НБУ. Черкаси. 2009. 570 с.

спроможності не відображає усі ризики компанії, зокрема ризик катастрофічних збитків, а також ризики, пов'язані з активами.

Незважаючи на те, що вимоги Solvency II мають значні переваги для розвитку національного страхового ринку порівняно з діючою системою оцінки платоспроможності, негативні наслідки Директиви Solvency II для окремих страховиків з меншим рівнем капіталізації та обмеженим доступом до фінансових ресурсів можуть бути відчутними. Ймовірно, за умови впровадження пруденційних нормативів, величина вимог до розміру власного капіталу страховиків зросте¹. Однак, фінансовим установам, які дотримуються консервативної інвестиційної політики та спеціалізуються на видах страхування з невисоким рівнем збитковості, потрібно резервувати капітал меншого розміру.

Проект нової редакції Закону України «Про страхування» враховує базові рекомендації Директиви 2009/138/ЄС Європейського парламенту та Ради від 25.11.2009 р. «Про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховування, включаючи платоспроможність II».

На наш погляд, прийняття нової редакції Закону сприятиме впровадженню нового порядку законодавчого регулювання страхової (перестрахової) та посередницької діяльності в страхуванні як резидентами, так і нерезидентами, на території України, удосконалено систему правового забезпечення розвитку страхового ринку та державного регулювання і нагляду за діяльністю його учасників. Прийняття нової редакції Закону сприятиме створенню конкурентного середовища на страховому ринку та рівних умов у випадках, визначених регуляторним актом, для діяльності страховиків-резидентів та нерезидентів, що дасть змогу підвищити якість страхових послуг та знизити їхню вартість.

Проектом Закону пропонується забезпечити розв'язання таких проблем²:

¹ Potential impact of Solvency II on financial stability. URL: http://www.ecb.int/pub/pdf/other/potential_impact_solvencyii_on_financial_stability200707en.pdf.

² Про внесення змін до Закону України «Про страхування»: Проект Закону України (нова редакція) від 19.01.2015 р. № 1797. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53637.

- 1) реєстрація страховиків виключно у формі акціонерного товариства;
- 2) визначення класифікації галузей та видів страхування відповідно до рекомендації Першої Директиви Ради 73/239/ЄЕС;
- 3) надання дозволу на здійснення транскордонного страхування у випадках, установлених законодавством України;
- 4) створення інституту професійних перестраховиків та виділення у зв'язку з цим перестраховання окремо серед інших видів страхування, для здійснення якого необхідно отримати ліцензію;
- 5) установлення порядку розкриття інформації страховиками для забезпечення надійного захисту страхувальників та введення пруденційного нагляду за страховою діяльністю;
- 6) установлення вимог платоспроможності, що враховують якість активів страховика, його системи управління та розкриття інформації;
- 7) визначення умов доступу до діяльності на території України страховиками-нерезидентами;
- 8) установлення вимог до власників істотної участі та порядку набуття істотної участі у страховика;
- 9) установлення вимог до системи корпоративного управління страховика;
- 10) визначення порядку регулювання посередницької діяльності на території України у відповідності до законодавства ЄС;
- 11) визначення правового статусу актуаріїв, аудиторів у сфері страхування тощо.

Слід погодитись із твердженням С. О. Рибак про те, що наслідком введення положень Директиви Solvency II стане поява вимог до капіталу для покриття інвестиційних ризиків, що спонукатиме страховиків до перегляду інвестиційних стратегій та відмови у інвестування активів у високоризикові цінні папери¹.

Прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування»² сприятиме створенню нових робочих

¹ Рибак С. О. Інституційні інвестори фінансової системи: сучасний стан та перспективи розвитку. *Фінанси України*. 2010. № 10 (179). С. 60–64.

² «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» : Проект Закону України (нова редакція) від 19.01.2015 р. № 1797. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53637.

місць; залученню додаткового капіталу для розвитку страхового ринку України; подальшу інтеграцію страхового ринку до законодавства та імплементації принципів та стандартів законодавства ЄС щодо корпоративного управління страховика; зміцненню ринкових засад діяльності учасників страхового ринку; удосконаленню системи правового забезпечення ринку страхових послуг, зокрема, системи ліцензування страхової діяльності; забезпеченню економічної конкуренції, що сприятиме до підвищенню якості страхових послуг; забезпеченню надійним захистом страхувальників шляхом запобігання неплатоспроможності (банкрутства) страховиків; послідовному переходу до системи пруденційного нагляду за страховою діяльністю; удосконаленню системи моніторингу за діяльністю страховиків.

В умовах євроінтеграції України метою державного регулювання страхової діяльності визнається забезпечення формування і розвитку в країні ефективно функціонуючого ринку страхових послуг, створення необхідних умов для діяльності страхових компаній різних організаційно-правових форм, захист інтересів страхувальників.

Згідно з Основними принципами страхування та методології Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю (IAIS) система регулювання і нагляду потрібна для «підтримки ефективних, безпечних, справедливих і стабільних страхових ринків, для сприяння зростання і конкуренції в рамках сектору». Аналіз завдань регулювання і принципів IAIS дозволяє відокремити певні сфери державного впливу¹:

1) пруденційне (запобіжне) регулювання (попередження нестабільності фінансової системи та запобігання неплатоспроможності страховиків);

2) правове регулювання відносин (страховиків, посередників і споживачів);

3) економічне регулювання (податкові важелі для стимулювання або обмеження певних дій на страховому ринку);

4) боротьба з відмиванням грошей та протидія фінансуванню тероризму.

¹ Insurance Core Principles and Methodology, International Association of Insurance Supervisors, October 2003. URL: <http://www.iaisweb.org/Insurance-Core-Principles-material-adopted-in-2015-795>.

Для ефективного захисту інтересів страхувальників важливим є підтримання належного рівня платоспроможного капіталу, розрахунок якого суттєво відрізняється у Директиві ЄС Solvency II. Норми QIS5 Technical Specifications передбачають включення у розрахунок платоспроможного капіталу основних видів ризиків: від страхової діяльності іншої, ніж страхування життя та здоров'я; страхування здоров'я; ризик настання дефолту контрагентів; ринковий ризик. Даний метод розрахунку платоспроможного капіталу більшою мірою відображає практику функціонування страхових компаній та підвищить стабільність страхового ринку у цілому. Результати аналізу показали, що деяким страховим компаніям необхідно значною мірою нарощувати капітал.

Страховий ринок ЄС регулюється великою кількістю Директив, кожна з яких спрямована на регулювання певного аспекту діяльності страхування. В умовах євроінтеграції найбільш всього зміниться оцінка платоспроможності страхових компаній згідно з Директивою 2009/138/ЄС.

Оцінка платоспроможності українських страхових компаній не відповідає стандартам ЄС. У межах подальшого розвитку регулювання страхування Верховною Радою розроблено законопроект щодо реорганізації основних законодавчих актів. У процесі дослідження порівняно проект змін до Закону України «Про страхування» з основними положеннями Solvency II.

Узагальнюючи проведені дослідження дійшли висновку, незважаючи на перші кроки до євроінтеграції, дані заходи реалізовані недостатньо. У межах перестрахової діяльності до оцінки платоспроможності згідно з Solvency II на першому етапі пропонується використовувати оцінку поточного стану ризику та визначення його категорії, після чого переходити до оцінки сукупного ризику.

За результатами проведеного дослідження можна зазначити, що адаптація національного законодавства до стандартів Solvency II сприятиме удосконаленню системи управління страховою компанією та підвищенню рівня довіри населення до ринку страхових послуг. Найбільш безумовні переваги від запровадження нового режиму платоспроможності отримають великі страхові компанії за рахунок економії на масштабах та достатньої диверсифікації страхових портфелів.